

KÜRESEL DÜNYANIN TÜKETİM MITLERİ FAKELORE'UN BAŞARISI: YILBAŞI MI KUTLUYORUZ NOEL Mİ?

Consumption Mites of Globalised World A success of Fakelore: Do we celebrate New Year or Noel?

Doç. Dr. Pervin ERGUN*
ÖZ

Türkiye’de yılbaşı kutlamalarının tarihsel ve kültürel analizinin yapılacağı bu makalede öncelik- le eski yılbaşı kutlama gelenekleri hakkında bilgi verilecektir. Yılbaşı kutlamalarının niteliği, tama- mına yakını Müslüman olan Türkiye’de her yıl biraz daha artarak Hıristiyanların dini bayramı Noel’e benzemeye başlamıştır. Evlerde yanıp sönen ışıklarla, hediyelerle süslü çam ağaçlarında kilise çanları- nın bulunması Türk insanını rahatsız etmez olmuştur. İki dini bayramın ve milli bayramların içi bo- şaltılırken, Türk milleti, küresel kültür propagandası karşısında savunmasız bırakılmıştır. Kilise çanı figürlü kartlar, kapı süsleri, biblolar fazlaca kanıksanmıştır. Ülkemizin en çok okunan gazetelerinde, “Noel’de çam süsleme geleneği”nin Türklerden geçtiğine dair propagandist yazılar yayınlanması; bu kişilerin tanınmış, sözüne güvenilir bilim insanları kabul edilmesi, Türk milletinin bilinçaltına pek çok yanlış bilginin servis edilmesine ve kafa karışıklığının artmasına sebep olmaktadır. Sanayileşmiş toplumlarda, tarih, destan ve geleneksel kültürle inşa olmuş milletler üzerinde hegemonya kurabilmek için Fox’un da belirttiği üzere, “geçmiş bastırma ve tarihi yıkmak” gayesiyle kültürel malzemeyi sos- yo-politik malzeme olarak kullanmasının en somut ve en güçlü göstergelerinden olan Noel, her gün yenileri eklenen mitleriyle dünya gündemini doldurmaktadır. Noel Baba, Noel Ağacı, Noel hindisi, çam, çamaşırları, içkisi vb. şeklinde uzayıp giden bu mitler, günümüz dünyasının küresel aktörlerinin icadı olarak insanlığa sunulmaktadır. Türkiye’de de eski Türk takvimine göre 21 Martta kutlanan dini inanç ve ritüeller içeren yılbaşı geleneğinden 31 Aralık’ı 1 Ocak’a bağlayan gecede kutlanan yeni yıl kutlamalarına içselleştirilemeyen geleneksel değerler yerini küresel sermaye tarafından “icat edilmiş gelenek”lere bırakmıştır. Karşı konulamayan bu kültürel akış içerisinde milli kahraman ve figürleri desteklemeye ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler

Türkiye, fakelore, Noel, yılbaşı, tüketim kültürü

ABSTRACT

In this article, cultural and historical analysis of New Year celebration will be made with a spe- cial focus on old New Year festivity traditions in Turkey. New Year celebrations in Turkey which are becoming in an increasing way to be look like to the Christian Noel celebrations although the country almost complete Muslim population. Christmas trees with full of lightings and noel sleighs are not causing discomfort to Turkish People anymore. Turkish Nation was left as defenceless cultural propaganda of globalization process whereas the substance of our national and two main religious festivities are being drained and made shallow holidays. The most popular daily newspaper of our country have been publishing articles make claims that the Christmas pine decorations are originally a Turkish tradition and later it was adopted by Christmas. With the creating the perception that these writers are serious, trusted, and scientific ones drastically confuses the consciousness of Turkish people and toxicating their mind. In order to have an hegemony over the nations that were incepted with epics, history and traditions as was also mentioned by Fox, industrialised societies are using culture as a socio-politic instrument to suppress the past and to destroy the history. In this sense; Noel celebration has been one of the most powerful and concrete evidence of this aim and dominating the global agenda. The myths such as Santa Claus, Christmas tree, noel sleigh, Christmas turkey, cloths, beverage and others were presented as the inventions of global actors of our age. The religious beliefs and rituals which are being celebrated according to the old Turkish calendar that starts in 21th of March was transformed into another one which is being celebrated during 31 December to January first. This constitutes an inven- ted tradition and is not fully internalized by Turkish society. Under these unresistable flows of global cultural influence there is a strong need for national heroes and figures.

Key Words

Turkey, fakelore, Christmas, New Year, consumption culture

* Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, pervinergun@gazi.edu.tr

Giriş

Türkiye’de yılbaşı kutlamalarının analizinin yapılacağı bu makalede öncelikle eski yılbaşı kutlamalarının bazı hususiyetleri hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra bugünkü yılbaşı kutlamalarının niteliği, Noel Baba, çam, çan, içki, hindi vb. semboller ve tüketim kültürü bağlamında analizler yapılacaktır.

Eski Türklerde Yılbaşı

Eski Türklerde yılbaşı, Nevruz, Yenigün, Ergenekon vb. adlarla anılmakta; gece ile gündüzün eşit olduğu, baharın başlangıcı olarak kabul edilen 21 Mart’ta başlatılmaktadır. Kaynağı çok eski devirlerde, Gök Tanrı inanç sisteminde şekillenen bu tarih, dinî ve millî pek çok olay, inanış ve törene kaynak oluşturmıştır. Türklerin yeniden var oluşu anlamına gelen Ergenekon’dan bu günde çıktıklarına inanılmaktadır. Ergenekon destanında, Azerbaycan Oğuz-Oğlu efsanesinde, Türk yaratılış efsanesinde, Uygur Noruz Bulak efsanesinde, Türk yaratılış mitlerinde (Çay 1999: 35–52) cereyan eden olayların yeni gün/yılbaşında gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Ergenekon efsanesinin Azerbaycan anlatmasında bozkurdun getirdiği koyun sürüsü, yün eğirmeye yarayan çatallı değnek-kirmen, buğday, değirmen bu günele ilgili ritüellerin kaynağı gibi görülmektedir.

Türkler yılbaşı ile ilgili eski inanç kalıplarını yeni girdikleri dinlere adapte ederek yaşatmışlardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

Tanrı dünyayı bu günde yaratmıştır.

İlk insanların yaratılış günüdür.

Hz. İbrahim putları bu günde kırmıştır.

Hz. Nuh, tufandan sonra bu günde karaya çıkmıştır.

Hz. Yusuf kuyudan bu günde çıkarılmıştır.

Yunus Peygamber balığın karnından bu günde kurtulmuştur.

Hz. Ali bu günde halife olmuş ve bu günde Hz. Fatma ile evlenmiştir.

Yıldızlar bu günde bugünkü yörüngelerine kavuşmuştur.

Eski Türk düşüncesinde yılbaşı, “suların çoğalması, karların eriyip dağ başlarının görünmeye başlaması, dünyanın nefesinin ısınmaya başlaması, çiçeklerin açılması, yeryüzünün yeşermeye başlaması, hayvanların çoğalması” gibi semboller içermektedir (DLT, I:119, 285, 331; II:122, 214–215, 283 vd.) Mevsim itibarıyla 21 Mart bu tür olgular açısından uygun düşmektedir.

Yılbaşı ve Eski Türk Takvimi

Eski Türk takvimi güneş yılı hesabına dayanmaktadır ve bugün kullanılan takvimin 21 Mart’ı, eski Türk takviminin ilk günüdür. “12 Hayvanlı Türk Takvimi” adı verilen bu sisteme göre her yıla bir hayvan adı verilmekte, yılın nasıl geçeceğine dair kehanetler bu hayvanlarla ilgili inançlara bağlanmaktadır. Efsaneye dayanan sıralamasıyla “sıçan, sığır, pars, tavşan, ejderha/balık, yılan, at, koyun, maymun, tavuk, köpek, domuz” (Çay 1999: 53 vd.) şeklindeki yıllar beş kez tekrarlanarak 60’lı bir sistem oluşturmaktadır.

Türklerin İslam dinini kabulünden sonra kullanılan hicri takvime rağmen Türk kültüründe eski yılbaşı

günü ile ilgili gelenek ve inançlar yaşatılmaya devam etmiştir.

Günümüzde Türkiye ve Türk Dünyasında Yılbaşı

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra çağdaş medeniyet içinde yerini almak ve dünyayı daha iyi anlamak için yapılan pek çok değişiklik gibi, 26 Aralık 1925 tarihinde TBMM’de alınan kararlar yılbaşı 1 Ocak’a alınmıştır. 1 Ocak, 1935 yılından itibaren de resmî tatil olmuştur. Mali yılbaşı ise 1983 yılına kadar 1 Mart’ta bırakılmaya devam etmiştir.

Gerek Türkiye Cumhuriyeti’nde gerekse önce Sovyetler Birliği’ni oluşturan sonra da yeniden yapılanan Türk Cumhuriyetleri’nde ve özerk cumhuriyetlerde eski yılbaşı ile yeni yılbaşı kutlamaları birlikte yaşamaya devam etmektedir. Doğu Türkistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Karakalpakistan, Türkmenistan, Yakutistan, Moğolistan, Tuva, Hakasya, Altay, Afganistan, İran, Irak, Suriye, KKTC, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, Makedonya, Kosova, Tataristan, Başkurdistan, Çuvaşistan, Kırım, Gagauzya, Karaim, Kırımçak, Kumuk, Karaçay, Balkar, Nogay ve diğer Türk gruplarının çoğunda her iki yılbaşı devlet töreni ile kutlanmaktadır.

Bu kutlamalardan 21 Mart’ta olanı daha millî ve dinî özellikler barındırmaktadır. 21 Mart, dinî ritüeller, mitolojik uygulamalar, geleneksel oyunlar açısından oldukça zengin ve özgündür. Gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyetin ilk yıllarında eski yılbaşı ile ilgili görkemli kutlamalar yapılmıştır. Ertuğrul Gazi’yi anma törenleri (Yörük bayramı), Ma-

nisa mesir şenliği, Mart dokuzu, Saya, çiğdem, Mart kırması, Hızır Nebi vb. gibi Türkiye’nin her yöresindeki çeşitli uygulamalar, 21 Mart kutlamalarının zenginliğinin göstergesidir. “Gökbörü oyunu”, “at yarışları”, “cirit”, “kılıç sallama”, “yamba kapma”, “güreş”, “audarıspak”, “Kız Kuu”, “Kız-Uynak”, “sinsin” gibi sportif oyun ve eğlenceler Türk dünyasında yılbaşında hem yaygınlığı hem de mitolojik derinliği olan oyunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Halk tiyatrosuna veya orta oyununa yansıyan “kos-kosa”, “deve”, “ekende yoh biçende yoh yeyende ortag gardaş”, “kış bovay”, “yolbars”, “argımak” gibi oyunlar ise dinî ritüel mahiyetindedirler. Halay, yaşıl yaprag gızıl gül, hahışta, benövşe, niyet oyunları ve mani, şarkı, türkü, fıkra atışmaları bu günün sosyal yönünü göstermektedir. Bayram olarak kabul edilen bu günde ateş, su, demir, atalar kültü ve “kazan tuldı geleneği” ön plana çıkmaktadır. Her türlü yiyecek, içecek, yenip içilmekte, saçlar saçılmaktadır.

21 Mart yılbaşı bayramının en karakteristik uygulaması buğday göğertmektir. Türk dünyasında “semeni” adı verilen buğday, 1 Mart’ta çimlendirilmeye başlanmaktadır. Bir tabağa tek kat halinde dizilen buğdayların üzerine düzgün büyümesi için ince bir bez örtülerek güneşli, ılık bir yerde bekletilmektedir. Her gün nemlendirilen /çok az suyla sulanan buğdayların üzerinden 15 gün sonra bez kaldırılmaktadır. 21 Mart geldiğinde kırmızı kurdele bağlanmış semeni kutsal vazifesini görmek için hazırdır. İnanışa göre semeni tabiatın uyanması için “örnek alınacak bir model”dir. Ayrıca semeniden bu güne has tatlı ve

yemekler hazırlanmaktadır. Mitolojik karakterli bu ritüellerin kut, bereket sağlamak için yaratılışın başından beri uygulandığına inanılmaktadır.

31 Aralık'ı 1 Ocak'a bağlayan günde yapılan yılbaşı kutlamaları ise Müslüman Türkler açısından dinî bir değer taşımamaktadır. Piyango bileti alma, dostlarla birlikte toplanma, balolara katılma, tombala oynayıp yılbaşı programlarını izleme, havai fişekler patlatma, içki içme; -son yıllarda- yılbaşı ağacı süsleme, 31 Aralık yeni yıl kutlamalarının yaygın uygulamalarıdır. Takvimsel bir kutlama olan bu yılbaşı kutlamalarında "ilk gün nasıl geçerse yıl sonuna kadar öyle geçer" düşüncesiyle mutlu, bereketli geçirmeye çalışılmaktadır. İslam'a şirk koşmadığı, aşırı taşkınlık, içki vb. dikkat edildiği müddetçe medeni hayatın sosyal bir organizasyonu olarak yaşamaktadır. Özellikle kent kültürü içinde yalnızlaşan insanlar için kaynaşma, görüşme, hediyeleşme, hoşça vakit geçirme vesilesi olmaktadır.

Noel/Christmas ve Yılbaşı

Hz. İsa'nın doğum gününü veya vaftiz gününü temsil eden ve Hristiyanlarca kutsal bayram olarak kutlanan Noel, İngilizcesiyle Christmas, Batı Hristiyanları tarafından 25 Aralık'ta, Doğu Hristiyanları tarafından ise 6 Ocak'ta kutlanan dinî bir bayramdır.

Aslında bu tarih, Hz. İsa'nın gerçek doğum gününü veya vaftiz gününü göstermemektedir. Bu konuda *İncil* ve *Tevrat*'ta pek çok tezat vardır (Işık 1997: 447; Küçük 1993: 226 vd.). Hristiyan dünyası, İsa'nın doğum günü veya vaftiz günü olarak kutlamaya başlamadan çok öncelerden beri aynı

günlerde başka bayramlar kutluyordu. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

1. Aydınlıklar bayramı-Phota

2. İmparatorluk bayramı-Theophaneia

3. Doğuş bayramı-Geethlia

4. Tanrı'nın yeryüzünde belirişinin bayramı(Işık 1997: 454).

Bütün bu bayramların ortak özelliği, aralık ayında günlerin git-tikçe kısalması üzerine, güneş tanrının ışığının dünyayı tamamen terk edeceğinden korkulmasından kaynaklanmasındır. Bu amaçla kurban merasimleri ve ibadetler yapılmıştır. 25 Aralık'ta günlerin tekrar uzamaya başlamasıyla ışığın karanlığı mağlup ettiğine inanılmıştır. Bundan dolayı da bu gün, Güneş Tanrısı Mitra'nın doğum günü olarak kutlanır olmuştur. Eski Roma'da "Mağlup Edilemeyen Güneş", imparatorluğun resmî dini olarak kabul edilirken, imparator da güneş tanrısının yeryüzündeki temsilcisi ve bedenleşmesi olarak görülmüştür. Eski İran, Mısır, Fenike, Suriye, Yunan, Roma, Meksika, Peru, Hint vb. kültürlerde de görülen bu dünya görüşü, Hristiyanlığın yayılışından çok sonraları da yaşamaya devam etmiştir(Ergun 2004:103).

Güneş tanrısı ile ilgili pek çok ritüel vardır. Örneğin, putperest döneminde Almanlar ve İskandinav ülkeleri, Noel gecesinde, iri bir kütüğü merasimle ocağa atarak kış gün dönümü tanrısına ziyafet vermişlerdir (Atasagun 1996: 155 vd.; Işık 1997: 456). Güneş Tanrısı Mitra'nın galibiyetinin sembolü olarak, yapraklarını yaz-kış dökmeyen defne, mersin, meşe ağacı üzerindeki sarmaşık vb. ağaçlarla temsil edilmiştir. Çünkü bu ağaç-

lar, ebedî canlılığın ve gençliğin sembolü olarak algılanmaktadır. Bütün Avrupa'da yaygın olarak görülen meşe de buna imkân sağlamaktadır.

Hz. İsa'ya ve Hristiyanlığa rağmen Avrupalılar, pagan inançlarına bağlı inanç ve gelenekleri sürdürmeye devam edince Roma İmparatoru I. Costantinus (IV. yy), "Yeni güneşimiz İsa'dır; madem pagan inançları silemiyoruz biz de İsa'nın doğumunu bu tarihte kutlayalım" demiştir. Buna rağmen ilk zamanlardaki kutlamalarda güneşi selamlamaya devam etmişlerdir.

Hristiyanlığın yayılışından sonra da devam eden pagan gelenekler, *Kitab-ı Mukaddes*'teki bazı ayetlere dayandırılarak yeni dine girmiş, önce Roma'da daha sonra da bütün Avrupa'da yayılmıştır.

Kitab-ı Mukaddes Eski Ahid'deki Malaki kitabında Mesih'in "salah güneşi" olarak geleceğine işaret edilmesi (*Fakat size, isiminden korkanlara, salah güneşi, kanatlarında şifa olarak doğacak* Malaki, 4: 2) ve Yuhanna İncili'nde İsa'nın "dünyanın nuru" olduğunun belirtilmesi (*Bundan sonra yine İsa onlara söyleyerek dedi: Ben dünyanın nuruyum, benim ardımca gelen karanlıkta yürümez ve kendisine hayat nuru olur.* Yuhanna, 8: 12), güneş kültürünün Hristiyanlığa yerleşmesini kolaylaştırmıştır. Güneşin her gün yeniden doğması ve ölmesi, dünyanın nuru ve güneşi olan İsa'nın ölüp dirilmesine benzetilmiş, Noel günlerinde "yeni güneşimiz İsa'dır" denmeye başlanmıştır. Güneşin geri dönmesi için yapılan bütün ibadetler, Hz. İsa için yapılmaya başlanmıştır (Aydın 1995: 70).

Hristiyan âleminde yılbaşı kutlamaları Noel (24 Aralık), Şükran günü (26 Aralık) ve festival 31 Aralık olmak üzere üç aşamalıdır. Bunlardan ilki Noel çamı ve Noel Baba ile ilgili uygulamaları; ikincisi ailece ve dostlarla yenecek hindili ziyafeti, üçüncüsü de içki kültürünü ön plana çıkarmaktadır.

Türk kültüründe ise yılbaşı kutlamaları 31 Aralık'ı 1 Ocak'a bağlayan gece ile sınırlıdır. Osmanlı döneminde resmî davetler haricinde Türkler, Noel kutlamalarına katılmamıştır. Hristiyan bayramı olarak kabul edilen bu günlerde Hristiyan tebaa dinî vecibelerini yerine getirirken Müslümanlar onlara benzemek için azami dikkat göstermiştir. Bu amaçla Hristiyan dünyası o gün et, hindi yediği için etten uzak durulmuştur. Onun haricinde her tür yemek yenmekle birlikte sofraların vazgeçilmez unsuru kabak olmuştur. Bal kabağı boranisi, tatlısı, köftesi, böreği, mücveri, kavurması vb. yemek sevap kabul edilmiştir. Bugün için silik görünmekle birlikte belki bu uygulama ile ilgili mitolojik izler sürülebilir. Kabak ile ilgili gelenekler azınlıkların yoğun yaşadığı İstanbul çevresi ve Balkanlarda daha yaygın bir şekilde uygulanmıştır ve günümüze kadar yaşatılmaya devam etmiştir. Fakat kitle iletişim araçlarında yapılan Noel'i özendirici, romantik, propagandist yayınların ve filmlerin çokluğu bütün dünyada olduğu gibi Türklerde de Hristiyanlık kutlamaları ve beslenme kültürünü görenekleştirmiştir.

Türkiye'de Noel'e dair izler taşıyan kutlamaların en fazla sıçrama yaptığı zamanlar, basında en fazla yer aldığı yıllardır. Bu anlamda basın-

da ilk büyük dalga “Küçük Amerika olacağız” hayali kurulan Menderes’li yıllar olarak göze çarpmaktadır. İkinci büyük dalga, “ülkenin ortak pazar haline getirildiği” Özal’lı yıllar olmuştur. Günümüzde ise “paranın imanı olmaz” diyen Erdoğan’ın felsefesiyle “Noel çılgınlığı”na dönüşmüştür. “Noel Baba’nın kırmızı kürküne savaş açan” ve onun “imajını düzeltmeyi” kendine vazife edinen kültür bakanları (!) çıkmıştır (Hürriyet, 12 Nisan 2010). Temelde aynı dünya görüşünden beslenen bu yönetimler, Türk milletinin “tanıdığı, güvendiği, inandığı” camiadan geldiği için kanıksanması daha kolay olmuştur.

Noel Ağacı

“Kutsal gece ağacı”, “yeni yıl ağacı” diye de bilinen “Noel ağacı” kültürünün kaynağının putperest Babil Kralı Nemrut’a dayandığı inancı, yaygın kabul gören bir görüştür. Rivayete göre Babil Kralı Nemrud’un ölümünden sonra (bir rivayete göre aynı zamanda annesi olan) karısı Semiramis, onun spiritüel bir varlık olarak yaşadığı (“*Bütün gerçekliğin özü ruhtur, maddi olan da yalnızca manevi gerçekliğin bir görünüşüdür.*”) inancını yaymaya çalışmıştır. Nemrud’un yeni bir hayatta doğumunun sembolü olarak da kuru bir ağacın gövdesinden yeşil bir ağacın çıktığını söylemiştir. Her doğum yıl dönümünde de Nemrud’un devamlı yeşil olan bu ağacı ziyaret edeceğini ileri sürmüştür. 25 Aralık, bu yüzden Nemrud’un yeni yıl dönümü kabul edilmiştir. Bu sayede Semiramis, Babil’in gök kraliçesi olmuştur. Nemrut da çeşitli isimler altında göğün tanrısal oğlu olarak kabul edilmiştir. Bu anne-oğul inancı, değişik

kültürlere, değişik adlarla yayılmıştır. Mesela Mısır’da İsis ve Osiris, Asya’da Cybele ve Deniur, Roma’da Fortune ve Jüpiter vb.(Işık 1997: 457–458).

Putperest dönemi Ermenilerinin aynı niyetle yeni yıl tanrısı Amanor’un onuruna avladıkları av hayvanlarını çam ağaçlarına asmaları geleneğin kökü olarak gösterilmektedir (Hançerlioğlu 1993:367–368). Baltık sahilinde yaşayan Totanların Noel’de çam ağacı kesme ritüelleri de geleneğin kaynağı olarak gösterilmektedir (Kahraman 1993: 126; Aydın 1998: 129).

Noel ağacı ilk olarak 1521 (Büyük Larousse XVII, 8695) veya 1605’te (Yeni Türk Ansiklopedisi, VII, 2687) Almanya’da ortaya çıkmıştır. Almanlar, Ren Nehri kıyısında ilk defa olarak “Cennet ağacı”nı temsil eden bir köknar ağacını ışıklar, meyveler ve parlak süslerle süslemişlerdir (Baldo-
vin 1987: 461). O zamana kadar tanrılarına meşe ağacı ile ibadet eden, kurbanlarını meşe ağacının dallarına asan Avrupalılar, bu olayla kültürel bir devrim yapmıştır. Meşe ormanlarıyla kaplı Avrupa’ya çamın gelişi, Hz. İsa’nın ve Hristiyanlığın yeni bir din olmasıyla kabul görmüştür (Ergun 2004: 104).

Hristiyan inançta Noel ağacı, aynı zamanda Hz. İsa’nın çarmıha gerildiği ağacın sembolü olarak kabul edilmektedir. Cennetteki hayat ağacından yapıldığına inanılan çarmıhın, İsa’yı yine göğe götürdüğü inancı yaygındır. Bu ağacın aynı zamanda ölüleri dirilttiğine inanılmaktadır. Noel’de süslenen, ışıklandırılan ağaçların bulunduğu evlere Tanrı’nın, Tanrı’nın oğlu İsa’nın geleceğine inanılmaktadır (Ergun 2004: 104).

Noel ağacı süsleme geleneği, XVII. asırda Alman göçmenlerle Amerika'ya, oradan da dünyaya yayılmıştır. Avrupa pagan inançlarına göre meşe olan kutsal ağaç, “yeni dine, yeni sembol” düşüncesiyle çama dönüştürülmüştür. Gelenek daha çok Ortodoks âleminde yayılmıştır. Katolikler ise meşe ile ilgili pratikleri sürdürmeye ve eski anlamı korumaya özen göstermişlerdir. Türkiye'ye iki kez gelen Kraliçe Elizabeth'in, her seferinde İngiliz Büyükelçiliğinin bahçesine meşe dikmesi de bu kült ile ilgilidir.

Son yıllarda Türk kültüründe moda haline gelen ve hızla yaygınlaşmaya başlayan yılbaşı ağacı “göreneği” ile ilgili analizimiz şöyledir:

Hristiyan kültürü ile Türk kültürünün kutsal ağaç anlayışı farklıdır. Tarihin hiçbir döneminde Türkler, taze fidanları katledip ne yılbaşında ne de yılın herhangi bir gününde evine getirmemiştir. Ormanın en yaşlı-kutlu ağacını kesip yakarak dağdan aşağı yuvarlamamıştır; onu Tanrı olarak görmemiştir. Türk düşüncesine göre ağacın canlı ve yerinde kalması esastır. Çok eski olmakla birlikte bugün bazı uzak Türk yurtlarında uygulandığı üzere ağaç sökerek yapılan bir gelenek vardır: Gerdek. Geçici olarak kapısız ve penceresiz üç gün için kurulan gerdek-oda-ev, ormandan sökülerek getirilen dokuz kayın fidanı ile oluşturulmaktadır. Gerdek odasının ağaçları bu tören sonunda ormana götürülüp yerlerine geri dikilmektedir; çünkü ağaçların canlı kalması evliliğin bekası açısından kut sembolüdür (Ergun 1994: 200).

Ayrıca şunu da vurgulamak gerekir ki Türk milleti tarihin hiçbir döne-

minde ne güneşe ne de başka bir yaratılmışa tapınmamıştır. Türk inanç sisteminin temeli tek Tanrı'ya dayanmaktadır. Türk'ün kutsal gördüğü her şey, Tanrı tarafından kutlu yaratıldığı içindir. “Güneş tanrı”nın geri dönüşü ile ilgili inanışlar ve o günlerde adakların ağaç dallarına asılması ile ilgili ritüellerin eski Fars ve Ermeni kökenli olduğu araştırmalarda ortaya konmuştur.

Son yıllarda Türkiye'de Nartugan bayramını Noel'in ve ağaç süslemenin kökeni olarak görme eğilimi vardır. (<http://blog.milliyet.com.tr/muharremsoyek> Erişim tarihi: 20.12.2011) İran ve çevresi Türklerinin bir kısmında da görülen Nartugan ile ilgili gelenekler bütün Türklüğe mal edilemeyecek kadar dar ve sığdır. Eski Türk inanç sistemine de uymamaktadır. Miladi 216'da Irak'ta doğup İran'da gelişen, Tevrat ve İncil'den izler taşıyan Mani dininden kaynaklanan yöresel kökenli bu inanca göre aydınlık ile karanlık daima savaş halindedir. Günlerin uzamaya başlamasıyla aydınlık zafer kazanmıştır. Tanrı ile Şeytanı birbirine rakip ve sürekli mücadele içinde gören bu anlayış, Türk düşüncesindeki hâkim Tanrı anlayışına uymamaktadır (Ergun 2004: 116–121).

Yılbaşı ile ilgili olmamakla birlikte Türk kültüründe nahıl ağacı süsleme geleneği vardır. Tamamen yapma olan, üzeri balmumundan çeşitli süsler ve hediyelerle süslü bu ağaç düğün veya sünnetlerde, İstanbul sokaklarında, düğün halayının önünde dolaştırılırdı. Özellikle saray düğünlerinde kullanılan bu ağaçları 200 kişi taşırdı. Sokaklardan geçerken bazen çatılar söküldüğü için tamir ekibi de arka-

sından dolaşır; bozulan yerleri tamir ederdi (Ersoy 2008: 26–27; Yerdelen 2001, erişim tarihi 18.03 2012). Geleniğin silik izleri kına gecelerinde bazı yörelerde bugün de yaşatılmaktadır. Kına tepsisi üzerinde dal uçlarına meyveler (elma, kayısı vs.) geçirilmiş, mumlar takılmış 7–9 budaklı yapma ağaçlar kına alayının önünde taşınmaktadır. Hayat ağacını sembolize eden bu ağaçlar Tanrı kutunu düğün sahiplerine ve buldukları mekâna taşımak amacındadır.

Noel Baba

Avrupa pagan geleneğinde Doğum Baba, Kış Baba diye bilinen Noel Baba'nın bugünkü haliyle oraya çıkışı Hristiyanlığın tarihi seyrine göre oldukça yenidir. Muharrem Soyek'in *Milliyet*'te belirttiği üzere 1863 yılında New York'un üst düzeydeki bir din yetkilisi, Noel arifesi *New York Times* gazetesinde yayımlanan "Noel" makalesinde şöyle yazmıştır: "Doğum Baba deyince aklıma güler yüzlü, tombul, saçları ve sakalları bembeyaz, çocukların sevgilisi biri geliyor." (<http://blog.milliyet.com.tr/muharremsoyek> Erişim tarihi: 20.12.2011)

Bu tanımlı değerlendiren İskandinav asıllı sanatçı Thomas Nast, ABD'de yayımlanan *Harper's Weekly* dergisine kapak resmi olarak bugünkü Noel Baba tasvirini çizmiştir: Ren geyiklerinin çektiği kızakta, ak sakallı, göbekli Noel Baba siyah beyaz yayımlanmıştır. Yanında da süslü püslü bir çam ağacı çizmiştir. Bu çizimleri çok beğenen ve Coca Cola şirketi için reklam tasarlayan İsveçli Haddon Sundlom'un çizimleriyle 1924 yılında kırmızı beyaz elbiselerini giymiştir (Tirkeş 2005: 105; İmirgi

2003: 89; Ersoy 2007:). Coca Cola şirketinin girişimiyle Amerika'nın birçok kentinde, kent meydanına süslü çam ağaçları dikilmiş; bu ağaçların dibinde Noel Baba giyimli insanlar çocuklara hediyeler vererek Coca Cola reklamı yapmaya başlamışlardır.

O güne kadar soyut bir kavram olmaktan öteye gitmemiş olan Doğum Baba, Amerika'da ete kemiğe bürünmüş bir şekilde ortaya çıkmıştır. Ertesi yıl karşı konulmaz bir patlamayla Noel Baba, bütün Hristiyan dünyasına yayılmıştır. Hristiyan dünyası bu sayede büyük bir boşluğu doldurmuştur. 1939 yılında çok satış yapmak isteyen bir Chicago mağazasının reklam yazarı Robert May'in yazdığı şiir ve Denver Gillen'in çizimiyle Noel Baba Amerika'da çok beğenilmiş; 1947 yılına kadar defalarca fotokopi yapılarak dağıtılmıştır (İmirgi 2003: 90). Sanatçılar ve Coca Cola'nın ticari reklam dehası sayesinde anlamsız ve renksiz bir Noel (Doğum Baba) Bayramı, İskandinav kökenli Kış Baba ile birleşince süslü çam ağaçlarıyla, ren geyikleriyle, kırmızı elbiseli, ak sakallı tombul dede ortaya çıkmış; herkesin, özellikle de çocukların sevinç kaynağı olmuştur. Bütün dünya çocuklarına ulaşacağı; özellikle kimsesizler yurdunu", okul ve kreşleri ziyaret edeceği gibi sosyal roller, onunla ilgili modern zamanın mitlerinin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır.

Coca Cola şirketi bu gelişmeye hiçbir hukuki itirazda bulunmamış, aksine Hristiyan dünyasına Noel Baba'yı hediye etmekten memnuluk duyduğunu belirtmiştir (<http://blog.milliyet.com.tr/muharremsoyek> Erişim tarihi: 20.12.2011).

“İcat edilmiş gelenek” olarak da tanımlanan fake-lore (sahte folklor)’un en büyük icatlarından olan Noel Baba kültüne bir de tarihî dayanak gerekmiştir. Bu dayanağın Anadolu’da bulunması “tercih edilmiştir”. Fox tarafından iddia edildiği üzere fake-lore, sanayileşmiş toplumların, geçmişi bastırma ve tarihi yıkmak için kültürel malzemenin sosyo-politik malzeme olarak kullanılmasını mümkün kılmaktadır (Fox 2007: 35 vd.). Bu durumda, sözde Hristiyan inancına göre Noel Baba, MS. 342 yılında Antalya-Finike-Kaş-Kale (eski adı Demre)’de doğmuştur. Aziz Nikola, Saint Nikola, Santa Claus adlarıyla bilinen bu Hristiyan aziz, karada ve denizde herkesin yardımına koşan, ihtiyacı olanlara her türlü yardımda bulunan bir kişi olarak tanımlanmıştır (Yücel 1996: 30; Otacı 1984:2). Bu bağlamda, ev halkına bolluk, bereket, sağlık getirecek olan Tanrı’nın, ren geyiklerinin taşıdığı arabasıyla karların ve ak göklerin üzerinden, ak sakallı, kırmızı kaftanlı, kemerli, çizmeli bir insan formunda gelerek ağacın bulunduğu bütün evleri, herkes uykudayken ziyaret edeceği inancı icat edilmiştir.

Eski Türk inancına göre ise insanoğlunun yardımına koşan ata ruhları, “ak-boz ata binen, gaipten haber veren ak sakallı koca” olarak tipleştirilmiştir. Türk kültür tarihinin her safhasında ak sakallı kocalarla ilgili anlatılar yaygın bir şekilde yaşamaktadır. İslami inancın etkisiyle bu tip Hızır-İlyas ile bütünleşmiştir. Karada Hızır, denizde İlyas, zorda kalanların imdadına koşan bu kocalar, daha pek çok özellikleri ile Aziz Nikola’dan daha fazla fonksiyona sahiptirler. Noel

Baba’nın icadına kadar dünya genelinde bu fonksiyonu belki de en fazla onlar yerine getiriyordu. Bu açıdan bakıldığında Aziz Nikola ile ilgili anlatıların kökeninde belki de Hızır-İlyas kültü yatmaktadır.¹ Fakat bugün gelen süreçte, Noel Baba’nın tanınırlığı Hızır ile İlyas’ın çok ötesine geçmiştir. Buna Türk kültürü de dâhildir. Türk çocukları üzerinde hangisinin daha fazla tanındığına dair bir anket yapılsa vahim bir sonuç ortaya çıkacağı kesin görünmektedir. Bu durum Fox’un da belirttiği gibi, sanayileşmiş, halkbiliminin ve kültürün güçlü bir silah olduğunu keşfetmiş ABD’nin diğer toplumların geçmişi bastırma ve tarihini yıkmak için kültürel malzemeyi sosyo-politik malzeme olarak kullandığını göstermesi açısından oldukça manidardır.

Başlangıçta ticari amaçlarla icat edilen ve Hristiyan dünyasına hitap eden Noel Baba 50’lerden sonra bütün dünyada yayılmaya başlamıştır. Türkiye’ye ise 80’lerden sonra, büyük alışveriş merkezlerinin kurulması ve buralarda kendine yer bulan küresel oyuncak markalarıyla birlikte gelmiştir. Yine bu yıllarda İstanbul sosyetesinin kiliselerde Noel ayinlerine katılması ve bunların medyaya yansıyan görüntü ve haberleri ülke genelinde geniş yankı uyandırmıştır (Ersoy 2008: 13–14). Doksanlı yıllara gelindiğinde Noel Baba, çocuk yuvalarının ve kreşlerin yeni yıl kutlamalarının vazgeçilmez karakteri olmuştur. Bütün alışveriş merkezlerinde karşılaşıldığı üzere Noel Baba kılığına giren gençlere kısa süreli iş kapısı olması da ayrıca trajikomiktir.

Hristiyan aziz tipinin Türk insa-

nı tarafından kabul görmesinde yardımseverliği, sevecenliği, çocuklara düşkünlüğü dışında ne gibi faktörler etkili olmuş olabilir? Necdet Sançar (1959: 45) gibi bazı Türkçü aydınların uyarılarına rağmen Steveen Heegard (1979:8544-45, Mehmet Tunay (1979: 8546) vb. yazarların Noel Baba'yı Türkiye'de "yerleştirme" çabaları meyvesini vermiştir. Medeni değerleri almak için çıkılan Batı yolculuğundan hurafeleri, batıl inançları, fakeloru ile batı kültürü Anadolululaştırılmaya çalışılmıştır.

Eski Türklerde "ak sakallı koca" tipi bu tür bir rol üstlenmişken İslami Türk kültüründe Hızır ve İlyas bu vazifeyi yerine getirmiştir. Karada ve denizde darda kalanların yardımına koşan, mucizeler gerçekleştiren bu tipler, Noel Baba karşısında günümüz Türk dünyasında popülerliğini hızla yitirmektedir.

Ayrıca Avrupa'nın ne putperest inançlarındaki ve Hristiyan inancındaki tanrılarına, ne de din adamlarına, krallarına benzemeyen Noel Baba tipi ve kıyafeti, kaftanıyla, iktidar sembolü kemeri, çizmeleri, ren geyiği arabasıyla kuzeyden gelen bir Türk tipine benzemesi bu yakınlığın kurulmasını kolaylaştırmıştır. Türkler mutlu günlerinde kırmızı kaftan giyerler. Eski kültürümüzde güveylerin ergenlik al kaftan giymeleri, hükümdarların tören kaftanlarının al renkte olması bilinçaltında kültürel bir yakınlık sağlamıştır. Kaşgarlı Mahmud'un kaftanın üzerine takılan iktidar kuşağı ile ilgili değerlendirmelerine yer veren Ögel de bunu güç sembolü olarak değerlendirmiştir (Ögel 1985: 5-6). Yeni bir dinle birlikte Avrupa'da kabul gören

bu tip, Paskalya'dan kırk gün sonra tekrar ortaya çıkmaktadır. Üzerinde kaftanı, bu kez sarıklı şapkası, sarığının üzerinde hilali ile tahtadan yapılmış, sembolik süslü ata binen, sırtında sadağı, yanında kılıcı (yatağan) olan bu cengâver, elinde tuttuğu süslü hükümdarı asasıyla halk arasında dolanmaktadır. Asasıyla töreni izlemeye gelen insanlara hafifçe dokunmaktadır. Uğur sayılan bu dokunuş, kime rastlarsa, dileklerinin kabul olacağına, o yılı sağlıklı geçireceğine işaret olarak görülmüştür. Asa ile kendisine dokunulanlar, memnuniyet ifadesi olarak "ayaklı at" anlamına gelen "Laykonik" in önündeki sepete para atmaktadırlar. Şenlikler sekiz gün sürmektedir (Yüksel 1998: 34-37). Osmanlıyı sembolize eden Laykonik'te de Noel baba izleri görülmektedir.

Hristiyan azizi Saint Nikola'ya bağlanan Noel Baba kültürünün Türk dünyasında yükselen popüleritesi karşısında kültürel anlamda mücadele edecek yerli tipler de önerilmiştir: Nasrettin Hoca, Korkut Ata ve Hızır. Bunlardan Nasrettin Hoca, tip ve karakteristik özellikleri bakımından Noel Baba'nın karşılığı olması zordur. Fakat Necdet Sançar'ın da önerdiği üzere gerek eski Türklerde gerekse İslam sonrası Türk kültüründeki misyonu ile Korkut Ata, Noel Baba ile mücadele edecek çapta bir kahramandır. Bir başka öneri Öcal Oğuz'un da sık sık dillendirdiği gibi Hızır da Noel Baba'nın yerini tutabilir (Oğuz 2000). Noel Baba'nın geyiklerine karşı hem Korkut Ata'nın hem de Hızır'ın atı vardır. Ciddi reklam kampanyası ve senaryolarla bu mücadeleden başarı elde edilebilir.

Diğer Semboller ve İmgeler: Çan, Piyango, Hindi, İçki

Hristiyanlık merkezli günümüz küresel popüler kültürün, başta Türk olmak üzere bütün dünya kültürleri üzerindeki sarsıcı etkisini göstermesi açısından Noel ağacı ve Noel Baba ile birlikte kilise çanı figürünün yaygın olarak kullanılması önemli bir göstergedir. 20-30 yıl önce yılbaşı kutlamalarında çan figürü pek kullanılmazken 2000'li yılları yaşadığımız günümüz Türkiye'sinde adeta ağaç ve Noel Baba kültürleriyle yarışır vaziyettedir.

21. yüzyılın ilk on yılını geride bıraktığımız günlerin Türkiye'sinde en meşhur peçete, giyim vb. markalarının yılbaşını temsilen sadece çan resimleri ile süslü hediye paketleri ve poşetleri hazırladıkları tespit edilmiştir. Önce küçük küçük örneklerle kanıksadığımız ve yadırgamadığımız bu figür, Vatikan merkezli meşhur projenin başarılı bir sürümü gibi durmaktadır.

Yılbaşı gecelerinin bir başka eğlencesi piyango çekilişleridir. Türk havacılığına kaynak oluşturmak için Atatürk tarafından başlatılan piyango gelirleri (İmirgi 2003: 93 vd.; Ersoy 2008: 28 vd.) Türk havacılık sanayinin temelini oluşturmuştur. Bu sayede Türkiye Avrupa'ya uçak ihraç eden bir ülke haline gelmiştir. Sonrasında ve özellikle günümüze gelindiğinde ise rotasını şaşırarak Türk ekonomisinin kara deliklerini kapama vazifesi üstlenmiştir. Hiç yerli uçak üretilmediği halde dünyanın sayılı hava yolu şirketlerinden birine sahip olunduğu ile övünülen günümüz Türkiye'sinde, taşıma suyla dönen çark için küresel sermayeye ne kadar hizmet edildiği üzerinde kafa yorulmaz.

Yılbaşı kutlamalarının bir başka simgesi hindidir. Hristiyan dünyasının Noel'den iki gün sonra yani 26 Aralık Şükran Günü kutlamalarının ana yemeği olan hindi, küresel bir yılbaşı kutlama yemeğine dönüşmüştür. Anavatanı Amerika olan hindinin kutsal gün yemeği olarak kabul görmesinin kökeninde Amerika'nın keşif günleri ile ilgili hatıraların izleri vardır. Anlatılara göre Avrupalılar Amerika'yı keşif için gittiklerinde aç kalmışlardır. Onların bu haline acıyan Kızılderililer, çiftliklerindeki hindiler ve yetiştirdikleri mısırlarla onların hayatta kalmasını sağlamışlardır. Mısır ve hindi bittiğinde ise Kızılderililer için asıl trajedi başlamıştır. Bugün şükran günü için hindi yiyen Amerikalıların ataları, rahiplerin de fetvasıyla Kızılderilileri katledip yiyerek hayatta kalmışlardır.

Yılbaşı kutlamalarının simgelerinden bir diğeri hatta Hristiyan dünyası için en önemli simgesi içkidir. Hristiyan kültüründe kutsallık inancı da olan içkinin Türk yılbaşı kutlamalarına etkisinin ne kadar olduğu tartışılabilir. Eski Türk inançlarının ve geleneksel kutlamalarının ayrılmaz unsuru olan içki kültürü, Türk dünyasında da zaten oldukça yaygındır. İslam'da haram olmasına rağmen kendisini Müslüman olarak tanımlayan pek çok kişinin, içki içmekte pek sakınca görmemesi bu tarihi sürece bağlanabilir. Türkiye'de yılbaşı kutlamaları bağlamında içki içmenin "modernlik göstergesi" olarak pompalanması, bu algının artmasında etkili olmuş olabilir.

Küresel Tüketim Bağlamında Yılbaşı

Yılbaşı kutlamalarının en çok körüklenen yönü hediyeleşme kültürüdür.² Küresel sermayenin satışlarını artırmak için uydurduğu yılbaşı kültürleri, geleneksel kültürün pazarlama üzerindeki etkisini göstermesi açısından oldukça önemli bir göstergedir. Satışı yapılacak her ne varsa bir inanış icat edilerek parlatılıp satışa sunulmaktadır.

Noel ile ilgili üretilen imge ve simgeler, her şeyden önce küresel tüketim aracına dönüştürülmüştür. Kırmızı-beyaz renkleri, masal dünyasını yansıtan resimleri ve “sevimli, ihtiyar, yardımsever dede” tiplmesiyle Noel Baba, Hristiyan kültürünün en illüzyonist ve en fazla gelir getiren buluşudur.

Tüketim kültürü bağlamında Noel Baba, en çok çocukları etkilemiştir. O, kokain içerdiği için yasak olmasına rağmen Coca Cola'nın çocuklara ulaştırılmasında en etkili araç olmuştur. Asırlar öncesine dayandırılan, fakat sadece yüz yıl kadar önce ete kemiğe büründürülen yaşamı içinde Noel Baba, bu etki sayesinde çocuklar üzerindeki her tür yaptırımın da baş aktörü olmuştur. Bunun için de en çok “çocuk İsa”, İsa'nın doğumu” motifi kullanılmıştır.

Küresel alanda ikinci tüketim grubu gençler ve kadınlardır. Noel Baba'nın bu alanlara el atması da kaçınılmazdı. Son yirmi-otuz yıl içinde dikkat edilirse bu alanlarda da önemli mesafeler kat edilmiştir. Gençler ve özellikle kadınlar için, başta iç çama-

şırı olmak üzere “şans getireceği icat edilen pek çok ticari meta” pazara sunulmuştur.

Erkekler için henüz çok belirgin bir pazar kurulmamış gibi görünse de özellikle araba, saat, içki sektörü ve eğlence mekânları vb. “çok iyi fırsatlarla” onların gönlünü fethe hazırlanmaktadır.

Ersoy'un Doğan Uluç'tan naklettiğine göre Amerika'da Noel hediyesine yılda ortalama 160 milyon dolar harcanmaktadır (Ersoy 2008: 17).

Türkiye'de yılbaşının tüketim bağlamını daha iyi anlamak için “en çok satılan gazete”lerden *Hürriyet*'in 23 Aralık 2011 tarihli, 22 sayfadan oluşan “Yılbaşı” eki örnek olarak seçilmiştir. Burada yer alan haberlerin ana başlıkları ve temaları tüketim kültürünün sınır tanımadığının açık bir göstergesi olarak göze çarpmaktadır:

Gazetenin ana manşeti şöyledir:

“Aşk melekleri sizi yeni yıl alışverişine çağırıyor!

Diğer başlıklar ise şöyledir:

“Herkesi çatlatacak partiler yapın! Mükemmel partinin ipuçları! En sık siz olun! Kırmızı giy, iddialı görün! Şıklığın yol haritası! Çok katlı mağazalar hayat kırtarır! Erkeklerle stil tüyoları! Her şey güzel olacak! Eğlenceli kahramanlardan binlerce hediye! Beş yıldızlı karşılama! Güne brunch ile başlayın! Evden çıkmak için 12 sebep! Düşük fiyatlar daima garanti altında! Son söz düşük fiyatların! “Tek Varilden Şişeli! İyi Bir Hediyelik De Olabilir! Kokteyl Tarifleri Hediyelik! Buzun Estetik Hali! Şampanyanın Simgesi! Onsuz Kutlama

Olmaz! Bu İçkiler Reçeteli! İçinizi Isıtan Klasik! Orta Kalite Şarap Yeterli! Sıcak Şarap Sadece Kırmızıdan Mı Olur? İçkiniz Kaç Kalori? Yeni Yılı İtalyan Güzellerle Karşılaysın! Kadın Ekonomisinin Mucidinden Hediye Seçiminin Püf Noktaları! Hediyeğin Psikolojisi! Kafanıza Göre Fırsatlar! Yeni Bir Yıla Yeni Bir Sen! Şımartan Setler! Makyaj Hediyeli Parfümler! Kokusu Aklınızı Başınızdan Alacak! Saç Her Şeyi Değiştirir! Cildi Hazırlamak Lazım! Özel Günlere Özel Kokular! Ünlülerin Kuaförü "Topuz" Dedii! En Kral Yılbaşı Hediyeleri Bonkörden! Kuruyemiş Bomba! Mutlu Lal'ler! Yılbaşı Bakkalına Uğrayın! Otomobil Sahibi Olabilirsiniz! Siz de Mini Kazanabilirsiniz! AVM'lerde Kırmızı-Beyaz Günler! Bir Pırlanta Alana Bir Pırlanta Hediye! Noel Anne İle Noel Baba Burada! Eğlenmeyi Bilenler, Yılbaşı Gecesi X İstanbul'da Buluşuyor! Çocuklara Özel Yılbaşı Partisi! Memnuniyet Garantii! Ben Yeni Yıl Hediyesiyim! Anadolu Lezzetlerine Konan Kelebek! Lezzetin Kaynağına Yolculuk! Rengârenk Paketler! Kendi Sepetini Kendin Yarat! Özel Güne Özel Kutu! Hemen değiştirin! Tütsüleriniz uzak doğudan!

Yılbaşı ile ilgili icat edilen ritüellerin arka planında küresel sermaye vardır. Bu yüzden dünya genelinde yılbaşı kutlamalarının olmazsa olmazları ile pazar ürünleri arasında sıkı bir bağ kurulmuştur. Kapıdaki paspasa kadar "mutlaka alınması gereken ürünler" in yenilenme gerekçeleri söz konusu gazetede de yer almıştır. Türk kültürüne

ait olarak ise çok az ürüne yer verilmiştir. Bunun bir kısmı fındık, fıstık, lokum gibi yerli tarım ürünleridir. Az da olsa kültürlenme babında bilgiler de vardır. Örneğin Çin takvimine göre ejder yılına girileceğinden, bunun ne anlama geldiğinden bahsedilmiştir. Fakat Türk takvimine göre hangi yıla gireceğimizden hiç bahsedilmemiştir. Bu da gösteriyor ki çok büyük bir pazar payına sahip yılbaşı kutlamaları ile ilgili olarak Türk milleti hiçbir üretimde bulunmamıştır.

Sonuç

Her yıl biraz daha artarak devam eden yılbaşı kutlamalarının niteliği, tamamına yakını Müslüman olan Türkiye'de Hristiyanların dinî bayramı olan Noel'e benzemeye başlamıştır. Evlerde yanıp sönen ışıklarla, hediyelerle süslü çam ağaçlarında kilise çanlarının bulunması Türk insanını rahatsız etmez olmuştur. Üstelik dinî ve milli bayramların içi boşaltılırken, insanımız, küresel propaganda karşısında savunmasız bırakılmıştır. Kilise çanı figürlü kartlar, kapı süsleri, biblolar fazlaca kanıksanmıştır.

Ülkemizin en çok okunan gazetelerinde, "Noel'de çam süsleme geleneği"nin Türklerden geçtiğine dair propagandist yazılar yayımlanması; bu kişilerin tanınmış, sözüne güvenilir bilim insanları kabul edilmesi, Türk milletinin bilinçaltına pek çok yanlış bilginin servis edilmesine ve kafa karışıklığının artmasına sebep olmuştur.

Küresel kültürün mozaik taşlarına dönüşmemek için onurlu ülkelerin direnç modelleri incelenerek çözümler önerileri geliştirmek gerekmektedir. Karşı konulamayan bu kültürel akış içerisinde millî kahraman ve figürle-

ri desteklemeye ihtiyaç vardır. Nitekim Almanya, Çin vb. ülkelerde yerel mitolojik halk kahramanları yılbaşı kutlamaları için kullanılmaktadır. Dünyanın en eski, en köklü ve karakteristik kültür kalıplarına sahip Türk milletinin, küresel sermayenin baskısına direnecek kültürel zenginliği ve kahramanları vardır. Türk milletinin ayakta kalışının ve yükselişinin kendi kültürüne sahip çıkmak ve dünya pazarında rekabet yapabilmekle mümkün olduğunun hatırdan çıkarılmaması gerekmektedir.

NOTLAR

1 Yılbaşı bağlamında Noel Baba ve Boz Atlı Hızır arasında ilişki kuran bir inceleme için bkz. M. Öcal Oğuz, "Boz Atlı Hızır ve Ren Geyikli Noel Baba İkileminde Türkler'de Yılbaşı ve Bir Yaklaşım Denemesi," *Türk Dünyası Halkbiliminde Yöntem Sorunları*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2000: 117-129.

2 Türk hediyeleşme kültürünün medya kanalları tarafından etkilene biçimlerini ayrıntılı bir okuma için bkz. Nebi Özdemir. "Türk Hediyeleşme Geleneği ve Medya." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı 1-4, 2008: 467-480. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi4/sayi4pdf/ozdemir_nebi.pdf erişilen tarih 18.09.2012.

KAYNAKLAR

AYDIN, Mehmet. (1995). Hristiyan Kaynaklarına Göre Hristiyanlık. Ankara.

AYDIN, Mehmet. (1998). Dinler Tarihine Giriş, Konya.

BALDOVİN, J. F. 1987. "Christmas", *The Encyclopedia of Religion*, (Ed. M. Eliade), 3, New York.

ÇAY, Abdulhaluk. (1999). Nevruz. Ankara: Tamga Yayınları.

Erdem Yücel. (1996). "Aziz Nicholas'ın Kenti Myra". Sanatsal Mozaik.

ERGUN, Pervin. (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: AKM Yay.

ERSOY, Petek. (2008). Cumhuriyet Döneminde Yılbaşı Kutlamaları Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

FOX, William. (2007). "Folklor ve Fakelo-

re: Bazı Sosyolojik Düşünceler". (Yay. Hz. Selcan Gürçayır). *Folklorun Sahtesi: Fakelore*. Ankara: Geleneksel Yay.

HANÇERLİOĞLU, Orhan. (1993). Dünya İnanışlar Sözlüğü. İstanbul.

HEEGARD, Steveen E. (1979). "1979 Çocuk Yılı Dolayısıyla ve Çocuklara Yardım Sembolü: Anadolu Noel Baba". TFA, C.18, Sayı: 354.

Hürriyet Gazetesi, 23 Aralık 2011 tarihli Yılbaşı eki.

İŞİK, Hidayet. (1997). *Dini Kökeni Açısından Noel ve Yılbaşı*, S. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7, Konya.

İMİRGİ, Aysun. (2003). Festivaller: Ankara'da TC ve ABD Uyrukluların Yılbaşı Kutlamalarının Halk Bilimi Açısından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

KAHRAMAN, A. (1993). Mukayeseli Dinler Tarihi, İstanbul.

OĞUZ, M. Öcal. (2000). "Boz Atlı Hızır ve Ren Geyikli Noel Baba İkileminde Türkler'de Yılbaşı ve Bir Yaklaşım Denemesi," *Türk Dünyası Halkbiliminde Yöntem Sorunları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 117-129.

OTACI, O. (1984). "Hz. İsa, Noel ve Yılbaşı." *Diyanet İlmî Dergi*, XX (4), Ekim-Kasım-Aralık 1984.

ÖGEL, Bahaeddin. (1985). Türk Kültür Tarihine Giriş, 5. c., Ankara.

SANÇAR, Necdet. (1959). "Noel Baba'ya Karşı Dede Korkut". *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı: 245.

TUNAY, Mehmet. (1979). "Röliklerin Bir Bölümü Yurt Dışına Kaçırılan: Noel Baba Kimdir? TFA, C.18, Sayı: 354.

TÜMER, Günay-KÜÇÜK, Abdurrahman. (1993). Dinler Tarihi, Ankara.

TİRKEŞ, Şebnem. (2007). "Sen Kimmişsin Meğer Noel Baba". *Bütün Dünya*, Aralık 2005.

Yerdelen, Selma Kulluk. (2007). Osmanlı Şenliklerinde Kullanılan Nahl, Yapma Bahçe, Şekerden Tasvirler ve Tasarımcıları. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/taed/article/viewArticle/1268> 18.03.2012.

YÜKSEL, Hasan Avni. (1998). "Polonya'da Türk İzleri Laykonik". *Türk Dünyası*, 15.